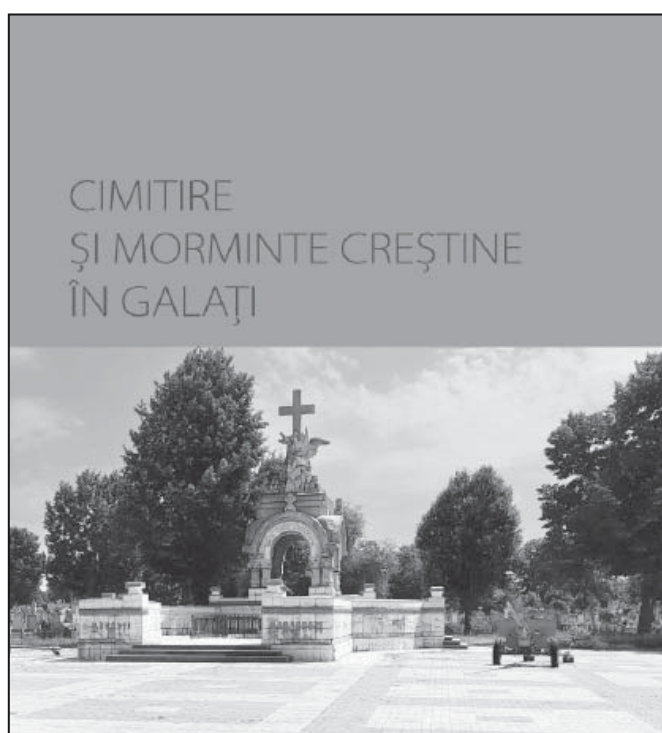

Pr. Eugen DRĂGOI, *Cimitire și morminte creștine în Galați*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos din Galați, 2022, 159 p., ISBN 978-606-8890-62-3

Semnalăm apariția în anul 2022, la Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, a albumului, pe care ÎPS Casian, Arhiepiscop al Dunării de Jos, îl numește „carte de teologie a Învierii”, semnat de Pr. Eugen Drăgoi, „harnic și competent cercetător și istoric avizat” (Un album „Memento” al celor Nemuritori, p. 8).

Lucrarea analizează, diacronic (sec II-III-XXI)

și sincronic practica înmormântării, în „lumina învățaturii creștine”, reconstituită uneori doar după pietrele de mormânt rămase, pe care s-au regăsit texte în latină, greacă sau slavonă, pe care autorul le traduce, readucând în lumină personaje istorice sau simpli civili, contemporani cu marile evenimente, trăirea lor creștină și credința în Înviere. Demersul a avut ca punct de plecare hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a declara anul 2021 ca An comemorativ al celor adormiți în Domnul și convingerea împărtășită de Prefericitul

Patriarh Daniel, conform căreia „cimitirele ortodoxe românești sunt locuri de reculegere și de pelerinaj“, deoarece creștinii au schimbat termenii utilizați în lumea romană necreștină de „sarcofag (mâncător de trup) în sicriu (cutie sau chivot pentru obiecte prețioase), iar necropola (orașul morților) în cimitir (loc de odihnă al celor adormiți în Domnul Iisus Hristos, cel Răstignit și Înviat din morți)“ (Introducere, p. 11, n. 1).

Structura lucrării surprinde informații despre Cimitire mănăstirești (Mănăstiri dispărute, existente și foste mănăstiri, astăzi biserici parohiale, pp. 17-46), Cimitire ale bisericilor de mir din Galați (biserici dispărute, existente astăzi, Filești, pp 47-74), cimitire funcționale din Galați în anul 2021 (Aspecte generale, Cimitirul „Eternitatea“, Capela cimitirului, actualmente biserica Parohiei „Adormirea Cimitir“, Monumente funerare în Cimitirul „Eternitatea“, Scurte portrete biografice ale unor personalități înmormântate în Cimitirul „Eternitatea“, pp. 75-107), Cimitirul „Ștefan cel Mare“ (pp. 108-111), Cimitirul „Sfântul Lazăr“ (pp. 112-114), Cimitirul „Cătușa“ (pp. 115-119)). Textul lucrării este completat de sistemul de note și o bibliografie generoasă. Albumul, editat într-o ediție de lux, este bogat în ilustrații de foarte bună calitate.

Plecând de la structura lucrării, descoperim, prin lecturarea capitolelor menționate, informații nu doar despre persoanele care au fost înmormântate, ci și despre locașurile de cult, mănăstiri, biserici, multe dintre acestea dispărute astăzi, altele supuse unor metamorfoze. Sursele au fost mărturiile arheologice, arhivistice, colecția Călători străini prin Țări Române, bibliografie modernă. Astfel, aflăm că cea mai veche mărturie despre un Cimitir la Galați datează din anul 1429, când Domn era Alexandru cel Bun, organizat pe lângă Mănăstirea „Sfinții Arhangheli“, ridicată de neamul pităresei Măriuța Neculeasca, ce a servit și ca loc de îngropare pentru „tot neamul nostru“, așa cum apare menționat într-un document datat la 5 decembrie 1799 (p. 19, n. 27). Este amintită de autor și Mănăstirea fortificată „Sf. M. Mc. Gheorghe“ sau Micul Mormânt cum a mai fost numită, unde au fost aduse osemintele hatmanului Mazepa, de la Varnița (p. 24). Conform povestirii lui Gheorghe Asachi, hatmanul a murit la Galați, fiind în drum spre Ierusalim, iar domnitorul Nicolae Mavrocordat a ordonat să i se facă

o „pompoasă astrucare, în biserica Sfintei Preacuratei Maicei (Preciste)” (p. 25). Un alt exemplu interesant este cazul ctitorului Gheorghe Șișman, al Mănăstirii „Sfinții Arhangheli” – Metoc, care moare înainte de finalizarea construcției Bisericii sfântului locaș, astfel că lasă o diată (datată la 23 ianuarie 1803), prin care își exprimă dorința, care a și fost respectată ulterior, de a fi înmormântat în interiorul acesteia „de-a driapta” (p. 27, n. 66). Cât privește fostele mănăstiri devenite biserici parohiale, este menționat cazul Precistei, biserică fortificată din prima jumătate a secolului al XVII-lea, ctitorie a negustorilor brăileni Dia și Șerbu, alături de Constantin Teodor, din Galați, în perimetrul căreia, prin cercetări arheologice, au fost identificate 106 complexe funerare, datând din perioada secolelor XVI-XIX (p. 31). Între cei înmormântați în cimitirul mănăstirii s-a aflat și fiul logofătului Iordache Cantacuzino-Deleanu, fapt pentru care acesta a făcut „mai multe danii” (p. 32). Înainte de anul 1908, istoricul Nicolae Iorga ajungând la Galați, inventariază 9 pietre tombale descoperite în curtea Bisericii, dispărute din păcate în prezent (p. 33), pietrele existente astăzi, sprijinite de zidul dinspre sud-vest fiind aduse din alte biserici ale orașului, în anul 1971 (pp. 33-34). O altă fostă mănăstire, de călugări, închinată cândva (ante 1660) Mănăstirii „Sfânta Ecaterina” de pe Muntele Sinai, este „Sfântul Nicolae”, care a funcționat și drept catedrală a orașului. Aici a viețuit între anii 1642-1653 Sfântul Atanasie Patelarie. În anul 2013, prin cercetări arheologice a fost atestat un cimitir care acoperă perioada secolele XVII-XX. Aici a fost înmormântat cel care a fost Comandant al Armatei Ruse (1807-1809), mareșalul Alexander Aleksandrovii Prozorovski, mort la Galați, pe 23 august 1809, unde se afla Cartierul său General (p. 35). De asemenea, fiul mort de ciumă, în anul 1818, al lui Scarlat Vodă Callimachi, născut în anul 1816, care fusese botezat Scarlat, a fost înmormântat la „Sfântul Nicolae”, în mormântul unchiului tatălui său, Teodor Caracadă (p. 36). În pronaosul Bisericii, pe cele două pietre tombale din stânga, respectiv dreapta, autorul albumului transcrie, în traducere, textele din limba greacă, care ne informează că printre cei înmormântați este și fiul lui Constantin Scutas și al soției sale Ecaterina, Lukas, născut la Bizanț, care „a plecat în veșnicie” ca prunc ce nu împlinise „două stadii de viață”, adică doi ani (p. 37). Un alt prunc trecut la cele veșnice și înmormântat în biserică,

dar de data aceasta la Mavromol, este Marghioala, fiica lui Ioniță Manole, șătrar al târgului Galați, care fusese botezată de Manolachi Conachi, în ziua în care și-a sfârșit și viața (9 septembrie 1795). Trei ani mai târziu, șătrarul își va înmormânta și soția Sultana și fiul Iordachi, tot aici. Recăsătorit, acesta va înmormânta în 1800 o altă fiică, Mărioara, la mai puțin de o lună de la naștere, iar anul următor o altă fiică, Fotini, care a trăit 6 zile, ce fusese botezată de părintele Chiril, arhimandrit la „Sfânta Vineri“ (p. 39). Lângă biserica Mavromol a fost înmormântat Episcopul Cosma Petrovici al Dunării de Jos, care și-a dat obștescul sfârșit pe 16 decembrie 1948, osemintele sale fiind mutate în Catedrala Eparhială a orașului la anul 1994 (pp. 39-40). Aici se află și mormintele celorlalți ierarhi de la Dunărea de Jos, Nifon Niculescu (episcop între 1909-1922), Cosma Petrovici (episcop între 1924-1947), Chesarie Păunescu (episcop între 1950-1973) și Antim Nica (episcop al Tomisului și Dunării de Jos între 1973-1990 și al Dunării de Jos între 1990-1994) (p. 41).

În următorul capitol sunt menționate Bisericile dispărute, care au avut, toate, cimitire adiacente, cum ar fi biserica de lemn „Sfânta Vineri“ (Cuvioasa Paraschiva), dărâmată în anul 1811, biserica „Sfinții Voievozi Vechi“ sau „Sfinții Arhangheli – Mantu“, demolată în anul 1963, după ce cutremurul din anul 1940 o avariase grav, biserica „Sfântul Ilie“, care a avut și rol de Catedrală Episcopală, din anul 1940 până în 1949, fiind demolată în anul 1960, și biserica „Sfântul Ioan Botezătorul“, construită în anul 1831 și susținută financiar de domnitorul Mihail Sturdza, pentru reconstrucție în perioada 1846-1853, fiind ulterior distrusă de bombardamentele germane, pe 23 august 1944, reconstruită ulterior și distrusă definitiv de regimul comunist, în anul 1965 (p. 50). De remarcat faptul că sistematizarea propusă de edilii comuniști nu a avut în vedere scoaterea osemintelor celor decedați din mormintele adiacente acestor locașuri de cult și depunerea lor la cimitirul orașului.

Vorbind de bisericile existente astăzi, pr. Eugen Drăgoi, prezintă un scurt istoric al fiecărei biserici, „Vovidenia (pp. 51-56), „Sfântul Spiridon“ (pp. 56-59), „Sfinții Apostoli“ (pp. 59-60), „Sfântul Haralambie“ (p. 60), „Buna Vestire“ (p. 61), „Sfinții Împărați Constantin și Elena“ (pp. 62-64), „Izvorul Tămăduirii“ (p. 65), „Sfinții Trei Ierarhi“

(pp. 66-67), „Sfântul Pantelimon“ (pp. 78-70), de la construcție, sfințire, până la ultimele refaceri, din municipiul Galați, precum și cimitirele parohiale care au funcționat până la reformele din prima jumătate a secolului al XIX-lea, când a fost înființat cimitirul comunal (1865). Din păcate, renovările și restaurările au ignorat aceste spații destinate înmormântării creștinilor, pe care Episcopul Iacov Antonovici al Dunării de Jos le numea „dormitoare“ (p. 53), astfel că osemintele defuncților nu au fost ridicate și depuse la cimitirul comunal, așa cum ar fi fost cazul. În continuare este prezentată biserica de la Filești, cu hramul „Sfânta Treime“, ridicată la 1854, precum și cavoul renumitului medic Aristide Serfiotti (pp.71-73).

O atenție deosebită acordă autorul Cimitirelor funcționale din Galați în prezent, „Eternitatea“, „Ștefan cel Mare“, „Sfântul Lazăr“, care sunt prezentate din perspectivă istorică, statistică, culturală. Astfel, Cimitirul „Eternitatea“ este loc de veci al eroilor din Războiul de Independență (1877-1878), din cele două războaie mondiale, în care există și un număr impresionat de monumente funerare. Pr. Eugen Drăgoi, referindu-se la acesta, face și „scurte portrete biografice“ ale unor personalități precum „oameni politici, profesori, medici, magistrați, conducători de instituții, clerici eminenți, scriitori, artiști, sportivi, etc.“ (p. 89). Înființat în 1975, Cimitirul „Ștefan cel Mare“ este prezentat din perspectiva celor patru construcții: clopotnița, pavilionul administrativ, magazia mixtă și casa mortuară (p. 108). Cât despre Cimitirul „Sfântul Lazăr“, „cel mai mare cimitir din municipiul Galați“ (p. 112), deschis în anul 1997, autorul menționează faptul că păstrează locul de veci al compozitorului Silviu Zavulovici. La ieșirea din oraș a mai fost deschis un Cimitir, numit „Cătușa“, după lacul din apropiere, care are o biserică parohială cu hramul „Cuvioasa Parascheva“ (p. 115), a cărei temelie a fost pusă în anul 1987, acesta fiind închis în anul 1999. În acest cimitir sunt înmormântați și preoți, diaconi, clerici în general, pe care autorul îi prezintă cu funcțiile deținute, identificând și perioadele în care au trăit.

Ca urmare, vorbim de un album care are o bogată informație complementară imaginilor, care este tributară, ca și structură, temelor care l-au preocupat pe autor de-a lungul mai multor ani, unele dintre acestea fiind publicate în studii și articolele menționate în bibliogra-

fie. Considerăm demersul foarte interesant pentru toți cei care sunt interesați de istoria orașului Galați, pentru cei care studiază evoluția culturală și confesională a orașului, reprezentând o lectură accesibilă, deosebit de agreabilă și incitantă.

**Conf. dr. Mihaela Denisia Liușnea,
Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați, Romania**